

НЕОТОМІЗМ ЯК РІЗНОВИД СУЧАСНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Здійснюється аналіз концептуальних засад неотомізму у контексті сучасної релігійної філософії. На основі метафізичних, антропологічних та гносеологічних аспектів продемонстровуються фундаментальні принципи сучасного неотомізму. Важливим аргументом ціннісного виміру заявленої теми є співпраця з іншими філософськими концепціями, зокрема: феноменологією, екзистенціалізмом та ін.

Ключові слова: супозит, гілеморфізм, аналогія буття, принцип солідарності.

Починаючи з ХІХ ст., виникає пошук інтересу до релігійної філософії. Зумовлено це насамперед тим, що виклики, перед якими постало тогочасне суспільство, для подальшого свого вирішення вимагали більш збалансованої та всесторонньої філософської аргументації. Тому й виникла необхідність проводити пошук такої філософії, яка б могла задовільнити потребу людини, та подати їй необхідні засоби для покращення свого ж існування. Виходячи із такої необхідності, саме релігійна філософія з її всеохоплюючим змістом та обґрунтованими висновками ставала тією філософією, яка була потрібна на той час людству. Одним із аргументів **актуальності** неотомізму як однієї із течій релігійної філософії є намагання розглядати будь-яку проблему у контексті філософсько-теологічної інтерпретації.

Провідними дослідниками заявленої проблематики є: Е. Жільсон, Ж. Марітен, Е. Корет, Ю. Бохенський, Ю. Боргош, кард. Хеффнер, а також А. Міголат'єв на пострадянському просторі. При цьому, зважаючи на недостатній рівень ступеня розробки теми (як для філософської думки України), автор акцентує свою увагу на загальних положеннях неотомістичної філософії, з метою всесторонньої репрезентації сентенцій відповідного вчення.

Метою дослідження є аналіз основних положень неотомізму в його історичних трансформаційних концептах.

Дана мета визначає такі **завдання**:

1. Аналіз концептуальних засад неотомізму в контексті сучасної релігійної філософії;
2. Продемонструвати фундаментальні принципи сучасного неотомізму;
3. Порівняти ціннісні виміри неотомізму з основоположними концептами феноменології та екзистенціалізму.

Неотомізм – офіційна філософська доктрина Святішого Апостольського Престолу, яка базується на філософському вченні середньовічного філософа Томи Аквінського і є в значній мірі модернізована та пристосована до вимог сучасності. Офіційним програмним документом даної філософської течії є “24 тези”, які були опубліковані Папою Римським Пієм Х у 1914 р. Відповідно, головним пріоритетом для представників даної течії є: розвиток філософії Томи Аквінського, як “віковічної філософії” (*philosophia perennis*), оскільки саме в цій філософії, на думку неотомістів, існують чіткі принципи буття як такого та буття людини зокрема. Оскільки неотомісти розглядають розвиток філософії, починаючи від Відродження, як помилковий пошук істини і тому акцентують особливу увагу на те, що саме томістична філософія зможе повернути людину на істинний шлях, розвіяти сумніви і відродити гармонію між Богом як Творцем та людиною як створінням (завдяки поміркованому реалізму). Але, попри догматичність відносно змісту неотомізм є відкритим по формі до співпраці із іншими філософськими вченнями, зокрема з філософією Імануїла Канта, Гуссерля, Хайдеггера, Керкегора тощо [11, с. 93]. Зокрема Ю. Бохенський стверджує, що тільки на перший погляд між схоластикою та фізикою Ейнштейна, а також марбургською школою неокантіанства існують суперечності, але коли проаналізувати концепції буття такі як: розвиток духу, свобода вибору, влаштування світу та основні засади гносеологічних принципів пізнання між ними можна виявити певний зв'язок [2, с. 202–204].

Отже, центральним місцем у філософії неотомізму є спроба обґрунтувати не суперечність віри та розуму, релігії та науки відповідно. Враховуючи історичний розвиток даної проблематики, неотомісти вважають, що саме неправильне розуміння істин віри і розуму, а також недипломатичність у відносинах між Церквою та науковцями, породжували суперечності і викликали помилкове трактування релігії науковцями, а науки – представниками Церкви. Адже світ, який втратив поняття християнського Бога, на думку неотоміста Е. Жільсона, схожий на світ “переповнений богами”. В ньому присутня сліпа Еволюція, всепроникаючий Ортогенез, “добродіючий” Прогрес, але, на жаль, все це приносить зло і страждання, якщо в цьому порядку не буде

присутній Бог. Підсумовуючи, Жільсон запитує: “Адже ми не можемо зрозуміти, що еволюція в значній мірі (ступені) буде такою, якою ми самі її створимо? Що є Прогрес – це не є якийсь закон, який автоматично сам себе виконує, а це є те, до чого люди повинні терпеливо прагнути за допомогою своєї волі? Що є Рівність – це не реальна данність, а ідеал, до якого потрібно поступово наближатись, на основі справедливості? Що є Демократія – це не є головна богиня деяких спільнот, а великий привілей, який потрібно виконувати всім, вперто прагнути до співпраці, якщо ці всі достатньо сильні для того, щоби передавати його із покоління в покоління?” [5, с. 642]. Тільки при правильному підході до істинного розуміння релігії та науки, зникнуть розбіжності між ними, а це, у свою, чергу дасть можливість більш ґрунтовніше дати відповіді на всі виклики сучасності.

Бог, який промовляв до людей, на думку неотомістів, не міг говорити мовою вищої математики, теоретичної фізики чи будь-якими іншими науковими модифікаціями, але тільки простою мовою, адже Божа благовість була адресована простим людям, і, відповідно, мови науки вони не знали. Тому їй необхідно, а Провіденція Божа це передбачила, щоб істини св. Письма проголошувались у доступний спосіб, тобто за допомогою простої мови. Це можна зрозуміти, як вважає Жільсон, тільки в тому випадку, коли ми збагнемо, що: “Той, Хто є, тобто Бог філософів, є Тим, Хто Є, Богом Авраама, Ісаака, і Якова” [5, с. 644].

Оскільки все створено Богом, як вважають неотомісти, то в результаті природного пізнання людина може пізнати Бога через Його створіння, тобто шляхом аналогій і таке наукове пізнання не суперечить вірі, а навпаки підкреслює її гідність та стверджує її сумісність з розумом. Безперечно, методи науки і релігії різняться, адже вони ведуть людину різними шляхами до однієї ж мети – Бога. Ця різниця, яка виражається у різних типах прийняття істини, не є суперечною, а тільки демонструє відмінні шляхи, якими проходить людина, щоб пізнати істину. Виходячи із різних типів пошуку істини, на думку неотомістів, існують два джерела пізнання, а саме: природний (розум – наука) та Божественне Одкровення (віра). За допомогою цих двох джерел ми здатні в повному обсязі відтворити істинне світосприйняття та світорозуміння у відповідності до об’єктивної реальності, при цьому оминаючи будь-які крайності та непорозуміння.

На думку неотомістів, саме наука доказує істини св. Письма, як істинні, але не тільки такі, що згідні із вірою, але й такі, що також згідні із розумом. Так, наприклад: “розширення Всесвіту”, на думку сучасних фізиків і космологів, призвело мільярди років тому (деякі вважають, що саме 15 млрд.) до “Великого вибуху”. І саме це доведення стверджує, що Всесвіт виник “із нічого”, про що сказано в Біблії в першій главі книги Буття. Дана теорія підтверджує істинність догмату “про Бога Творця”. Бо як стверджує Ж. Марітен, що “План Бога вічний, як і сам акт творіння, хоча й цей акт є його наслідок в часі” [10, с. 68] Саме Бог творить Всесвіт “із нічого” (головний принцип креаціонізму), тобто виключно своїм творчим актом, та відповідно Всесвіт твориться в часі і тому не може бути вічним, оскільки підлягає простору та часові. Сучасні науковці вважають, що неможливо пояснити творення Всесвіту за допомогою фізичної сили, тому що в природі не існує аналогічного джерела, з допомогою якого можна було б відтворити “Великий вибух”, тому слід вважати, що виникнення Всесвіту є надприродним, всепланетарним чудом (тобто творчий акт Бога – Творця).

Виходячи із зазначеного вище, можна об’єктивно ствердити, що теорія еволюції Дарвіна (згідно якої заперечується творчий акт Бога) є нічим іншим як безглуздим поясненням походження видів і встановлення життя на землі. Бо, як відомо, живі істоти є надзвичайно складної конструкції (взяти хоча б до уваги структуру ДНК) і навіть якщо припускати тривалий період еволюції, самі вони не змогли б виникнути самовільно. Слід у такому випадку прийняти акт творення (як альтернативу до еволюції), який як вважають дослідники (Дж. Вайт та Н. Комнінелліс) “...задуманий і вчинений Богом” [3, с. 18]. Саме тому Ю. Боргош вважає, що з ідеї креаціонізму випливає ідеалістичний характер філософії Томи Аквінського [1, с. 91].

Наступною концептуальною засадою філософії неотомізму, яку слід розглянути більш детально, є метафізичне вчення. Неотомісти вважають, що буття є основою, на якій повинна будуватись вся філософія. На їхню думку, слід розрізняти існування двох видів буття: “буття в собі” (esse) та “буття яке існує” (ens). У створених речах сутність та існування не є тотожними, натомість у Бога вони складають одне ціле. Поняття буття складається із потенції (можливості) та акту (дійсності). Акт буття визначається Богом та реалізується за посередництвом причин: матеріальна, формальна (присутні в речах), ефективна та цільова (поза ними). Саме від цільової причини залежить призначення речі (від направленості до мети). Бог, як вважають неотомісти, визначає спрямованість речі та визначає її ступінь буття. Тому наше буття потребує Божого буття, оскільки ми існуємо не в силу себе самих, а виключно через посередництво у бутті Божому. Виходячи із цього твердження, наше пізнання відносно Бога може відбутися через аналіз пізнання створіння, тобто шляхом аналогії

(аналогії буття), але такий метод не завжди дасть нам можливість повного пізнання, тому в такому випадку Бога можна також пізнати шляхом заперечення, тобто апофатичним способом (наприклад – не який Він є, але який не є) [4, с. 102].

Відносно світу речей, то все, що існує, існує виключно у відповідності співвідношення форми та матерії. При цьому матерія отримує статус індивідуації, як основи, оскільки внаслідок невизначеності та пасивності потребує причинності для власних дій та існування взагалі, як визначеної субстанції. В цьому випадку форма констатує зміст даної субстанції, яка під дією причинності отримала визначений статус буття. Згідно принципу гілеморфізму (якого дотримувався Аристотель, Тома Аквінський), неотомісти пояснюють ієрархію градації буття. Все, що створене, є безпосередньо похідним від Бога і займає відповідну ступень градації, в залежності від статусу власного буття. Так, світ Ангелів перевершує своєю досконалістю рослинний і тваринний світ, оскільки їм притаманна знищимість, а Ангели є чистими духами, які складаються із форми та акту буття. Людина, як і все буття, складає єдність як акту так і потенції, як форми, так і матерії і тому відповідно є онтологічно складним на відміну від простих чистих духів (Бог, Ангели). Попри складність матерії людина посідає духовну складову (душа), яка і визначає її високий ступень градації буття. Душа людини творить субстанціальну форму тіла і тому вона є не матеріальною, тобто не піддається розпаду, а є простою та досконалою [12, с. 11].

Суть іншого доктринального вчення неотомізму “аналогії буття” зводиться до головного принципу: “все, що створене, є створене Богом”, тому через створіння можна пізнати Творця. Даний принцип реалізується у двох випадках: по-перше, існує багато речей, які є співвідносними, хоча й цей зв’язок в речах є відмінним. Наприклад, ліки є здоровими, так як вони є причина здоров’я. Тому все, що називається здоровим, є по аналогії до здоров’я. По-друге, речі об’єднуються не тільки через співвідносність, але також з’єднуються внаслідок причинно-наслідкового зв’язку. Наприклад, відносно ліків та здорової людини слід приймати причинно-наслідковий зв’язок, адже саме вживання ліків стало причиною здоров’я людини. Аналогічно відбувається пізнання Бога через присутність Його у створіннях. Тому з цього приводу французький неотоміст Е. Жільсон, зауважує: “... ми можемо давати імена Богу, виходячи із Його створіння. Бог не менши благий, справедливий, мудрий і всемогутній, чим вибіваючі ліки здорові. [...] ми достовірно знаємо, що все, в чому є певна раціональна досконалість, знаходиться і в Богові, але й знаємо і те, що вона знаходиться в ньому як наслідок у причині, тобто по образу буття нижчого порядку. [...] Відповідно, думати про Бога шляхом аналогії – означає стверджувати кожний раз, що Він є певна досконалість у набагато більшій ступені” [4, с. 112].

Розглянувши акт існування, слід також проаналізувати те, що реалізує цей акт, тобто суб’єкт. На думку Ж. Марітена суб’єкт (*suppositum*) відіграє важливе значення у філософії Томи Аквінського. Адже “...суб’єкти займають увесь простір томіського універсуму, в тому розумінні, що для томізму існують тільки суб’єкти з приналежними їм акцидентами, які походять від їхньої діяльності і від тих відношень, які встановлюються між ними; тільки одиничні суб’єкти реалізують акт існування” [10, с. 41].

З метафізики неотомізму впливає його теорія пізнання (гносеологія). Гносеологія неотомізму представлена двома напрямками, а саме: 1) поміркований безпосередній реалізм (Е. Жільсон, Ж. Марітен) – відкидає можливість прийняття гносеології Іммануїла Канта, як основи апріорного пізнання людини; 2) поміркований опосередкований реалізм (Е. Корет, К. Ранер) – вважає цілком прийнятним категоріальний апарат кантіанства, феноменології та екзистенціальної герменевтики. Даний напрямок є домінуючим у сучасному неотомізмі, адже розширює горизонти можливості пізнання.

Відправною точкою у теорії пізнання у визначенні, що таке істина, як вважає Марітен, є розум. Людський розум за своєю природою має здатність для пізнання матеріальних і духовних сутностей. Пізнаючий розум та істина повинні бути тотожними, адже така необхідність продиктована існуванням принципу (Парменіда) “...відповідності розуму з тим, що є” [10, с. 132]. Тобто в даному випадку реалізується істина за посередництвом розуму у співставленні із предметом, про який цей розум чинить операцію і, відповідно проникаючи в предмет, відкриває в ньому необхідний доступ завдяки виключно присутніх йому ідей. З цього виникає певна дилема, а саме: яким чином співвідноситься думаючий розум із предметом? Як відомо матеріальний факт пізнання і предмет не співпадають. Тому розум, який пізнає предмет, чинить його своєю сутністю, іншими словами розум проникає у матеріальну річ в не матеріальний спосіб і за допомогою абстракції чинить поняття, з’єднується з цим поняттям і відповідно володіє якістю даного об’єкту [10, с. 136–137]. Це, на думку Е. Жільсона, робить пізнаючий суб’єкт дещо багатшим, бо кожне пізнання є виходом суб’єкта із себе в напрямку об’єкта, для того, щоб зробити об’єкт власністю, але при цьому залишаючи його в собі. Пізнавати не означає творити, але вдосконалювати власний суб’єкт, бо “...пізнати деяку річ, як вважає Жільсон, означає певним способом стати нею” [4, с. 272].

На думку Жільсона, сенситивне пізнання є обов'язковою умовою для інтелектуального способу пізнання, виходячи із принципу: “нічого не може існувати в інтелекті, якщо воно спочатку не є у відчуттях”. Сенситивне пізнання є основною засадою інтелектуального пізнання. Адже наш розум, розуміючи сутність речі, розуміє, що ця річ повинна мати акцеденти, тому що в реальності не існує субстанції без акцедентів. Дане пізнання реалізується при допомозі трьох об'єктів сенсів, а саме: I – сенсодоступні власні (безпосередні); II – сенсодоступні загальні (не безпосередні); III – через акцеденти (образи).

I – Власні об'єкти є окремими об'єктами, і відповідно пізнаються окремими сенсами. Тому відчуття власного об'єкта є першим, безпосереднім і кінцевим. Тобто, якщо існує помилка у відчуттях, це означає, що ця помилка належить не сенсам, а розумові, який повинен контролювати саме відчуття деяких власних об'єктів.

II – Загальні об'єкти є суб'єктами більшості відчуттів. У цьому випадку відчуття так само не можуть помилятися у пізнанні загального об'єкта, оскільки процес пізнання відбувається за допомогою багатьох сенсів. Наприклад, будь-яка площина сприймається нашим зором і дотиком одночасно.

III – Щодо акцидентів (*per accidens*) то з їхньою допомогою наш розум отримує поняття речі. Наприклад, бачачи колір, людина повинна припускати, що існує субстанція, на яку накладається цей колір, в іншому випадку, він не міг би існувати. Тобто, ми пізнаємо предмет за допомогою “образів”, іншими словами, це є не те про що, а те через що ця думка пізнає [4, с. 272–275].

Таким чином, сенситивне пізнання, як було сказано вище, на думку Жільсона, представляє можливість інтелектуальному пізнанню у досягненні знання про дійсність. Розум, базуючись на знаннях, які подають сенси, зобов'язаний здійснювати контроль для виявлення їхньої правдоподібності як у собі, так і в реальності. Адже наша думка завжди повинна бути раціональна, бо тільки в такий спосіб ми зможемо виносити об'єктивну істинність наших суджень. В інтелектуальному пізнанні суб'єктом є розум, а об'єктом людського розуму є матеріальні реальності в їхньому нематеріальному абстрактному змісті [4, с. 282].

Також важливе значення в процесі пізнання, на думку Ж. Марітена, надається судженню. Важливість ця полягає в тому, що за допомогою судження ми можемо ствердити потенційне чи актуальне існування об'єкту, в якому, як вважає Марітен, “одночасно реалізуються два різних поняття” [10, с. 140]. Тобто, існує тотожність предикату до суб'єкта по відношенню до дійсності, а до ознаки суб'єкта існує різниця. І тому тотожність думки і про що думка є не просто ідентичність, але це є спосіб певного єднання, бо, як стверджує Марітен “...у момент пізнання зникає різниця між предметом і знанням про предмет, між буттям і думкою” [10, с. 141].

Підсумовуючи відносно того, що таке істина, Марітен стверджує, що розум відповідає істині тоді, коли він пізнає речі такими якими вони є, а істина є істиною тоді, коли вона тотожна з розумом. Така відповідність повинна відноситись як до людського, так і до божественного розуму. Проте в Бога, як вважає Жільсон, буття і думка тотожні [4, с. 279]. Божественне знання володіє знанням про всі матеріальні речі. Бог пізнає все реально існуюче, не тільки у різниці одного існуючого від іншого, але в самій їх індивідуальності, разом з акцидентами і матерією, якими і зумовлена єдність речей. Тому з цього приводу Тома Аквінський говорить: “Адже Його буття не просто узгоджується з Його розумом, воно – сама діяльність Його розуму; і Його думка є мірою і причиною всякого буття і всякого розуму, [...] Звідси слідує не тільки те, що в Ньому знаходиться істина, але й те, що Він сам є істиною, [причому] істиною найвищою і першою” [13, с. 222].

Важливе значення в гносеології неотомізму відводиться вченню про істини, зокрема: логічну, онтичну та онтологічну. Логічна істина на думку Е. Корета є необхідною, оскільки вона відповідає саме тому, як є в дійсності. Це є наше ствердження або заперечення, яке може бути істинним або помилковим, а завдання встановити правду входить у функції логічної істини [8, с. 146]. Натомість онтична істина знаходиться в самому суцюзі, щодо якого логічна істина чинить операцію. Між ними існує певний зв'язок: онтична істина є умовою для логічної істини як на потенційному, так і на актуальному рівнях. Бо, як вважає Е. Корет, що “онтична істина знаходиться в потенції до акту логічної істини” [8, с. 148]. Із відносною єдністю буття і знання, утворюється абсолютна єдність буття і знання, а це і є онтологічною істиною. Адже в онтичній і логічній істині буття не досягає цілісності й тому потрібно, щоб існувала істина, в якій би буття досягло абсолютного розвитку. Таке можливо, згідно Корета, тільки в онтологічній істині. Адже “онтична істина, як і логічна, має свою основу у онтологічній істині буття – в тотожності буття і знання у абсолютному бутті” [8, с. 155]. А як відомо абсолютним буттям є тільки один Бог і відповідно в нього буття і знання тотожні, що і творить Його досконале пізнання.

У вченні про людину неотомізм, опираючись на томістичне розуміння людини, стверджував, що людина є певним поєднанням душі та тіла. Причому душа творить цілісність людини, оскільки вона є

субстанціальна форма тіла. Душа є перший акт і в силу цього акту тіло набуває вітальних можливостей для подальшого існування. Людська душа є не матеріальною тому, що є формою тіла (субстанція) і їй властиві не тільки фізіологічні функції, але так само пізнавальні (властивість розумної душі). Виходячи із субстанціальності, душі не властиві акциденти, на відміну від тіла й тому вона є простою і безсмертною. Хоча тіло і залежить від душі, все ж таки як наслідок створіння не є злом, оскільки все, що створено Богом, є добрим. Тому, як зауважує Жільсон, “з’єднання душі і тіла – не покарання для душі, але благодатний зв’язок, в силу якого людська душа досягає повного блаженства” [4, с. 238].

У своїй натурфілософії неотомізм розглядає створіння (аналогічно як і в метафізиці) як такі, що виникли в результаті творчого акту Бога. Згідно неотомізму, Бог творить світ “з нічого”, а створіння відповідно є аналогічними до Творця. Бог, як вважає Жільсон “...надає творінню аналогії з собою – ця аналогія настільки досконала, наскільки це дозволяє їх кінцева природа” [4, с. 203]. Недосконалість створінь в неотомізмі пов’язано із посіданням матерії та форми. Відносно матерії речі різняться по числу (стають індивідуальним), а по формі речі різняться по виду. Адже світ, в якому існують різноманітні створіння, є набагато кращим та досконалішим, ніж світ, який би складався із одноманітності створінь. Бо, як стверджує Жільсон, що “...у лоні виду суще існує в якості різних по числу індивідуумів тільки для того, щоб дозволити вижити виду в його різниці по формі від інших видів” [4, с. 203]. Тобто необхідність існування різниці створінь по виду викликано тим, що творчий акт Бога не відобразив би всієї різноманітності створінь в одному виді, а через це існує необхідність існування ступенів буття. З цього приводу австрійський теолог–неотоміст Е. Корет зазначає: “В цьому “світі” досвіду ми знаходимо різні форми ступенів буття, від безжиттєдіяльних речей через багатоманітність форм життя до тілесно–духовного буття і життя людини” [8, с. 179].

У соціальних аспектах неотомізм в основному базується на соціальній єдності людей. Критикуючи принципи класової боротьби, неотомізм закликає до співпраці людей між собою, бо тільки у взаємодопомозі, а не класовій боротьбі людство може розвиватись. Як вважає Ж. Марітен, що “людина є розумною”, тому слід для власного добробуту докладати зусиль через фізичну та інтелектуальну працю, при цьому людина повинна відігравати основну роль [9, с. 7–8]. Натомість розподіл загальних благ повинен бути таким, щоб відповідав соціальним потребам людини. Всі соціальні процеси повинні проходити в дусі християнського гуманізму та відповідати головним принципам Божої Любові. “Цей цілісний і солідарний гуманізм, як вчить Церква, здатен створити новий суспільний, економічний і політичний лад, який ґрунтується на гідності та свободі кожної людської особи і повинен опиратись на засади миру, справедливості і солідарності” [7, с. 27]. Аналогічно до вчення Католицької Церкви (в соціальних питаннях) кард. Й. Хеффнер стверджує, що тільки за допомогою солідарності людей (при цьому слід враховувати два принципи: важливість людської особи та суспільної общини) можливо побудувати справедливе суспільство, не завдаючи шкоди кожному із них окремо взятих [6, с. 40–41].

Отже, підсумовуючи концептуальні засади філософії неотомізму, можна ствердити, що представники даної течії намагаються у прийнятний спосіб враховувати як попередні надбання вчень томістичної філософії (конвертації аристотелізму), так і сучасні наукові відкриття, демонструють логічну і раціональну єдність віри та розуму, філософських сентенцій та теологічного вчення Церкви.

Це, зокрема, відображається у метафізичному положенні: поєднанні акту та потенції, які поділяють буття у відповідний спосіб, творячи таким чином його ступінь буття. Так, чим менше існує можливості, тим більше єство є актуальним, тому Бог є абсолютно досконалим, оскільки в нього не існує потенційного відношення, тому що Він є чистим Актом. Творця можливо пізнавати на основі створіння за допомогою шляху аналогії; у тілесних єствах існує певна складність, яка характеризується формою, матерією та актом буття, натомість у духовних істотах присутня тільки форма та акт буття, винятком у матеріальних істот є людська душа, яка є не матеріальною, оскільки є субстанціальною формою тіла; відносно пізнання неотомісти вважають, що існує подвійна форма сприйняття: сенситивна та інтелектуальна, при цьому воля не випереджує розум, а йде за ним. Хоча й безперечно воля пропонує вибір, але останній вердикт судження все ж таки належить розумові; Бога слід пізнавати апостеріорно, тому що від творчих дій Бога впливають певні феномени (космологічні принципи), завдяки яким Бог може бути пізнаний нами не тільки через віру, але й також внаслідок природних можливостей розуму.

Саме завдяки “всесторонньому” підходу (із врахуванням філософсько-теологічних положень) досягнуті результати у відповідності до неотомістичної філософії можуть послужити адекватному вирішенню сучасних життєвих викликів, як в суспільно-соціальному, так і релігійному (екуменізм) контексті.

Література

1. Боргош Ю. Фома Аквинский / Ю. Боргош – М.: Мысль, 1975.
2. Бохенський Ю. М. Современная европейская философия / Ю. Бохенський – М.: Научный мир, 2000.
3. Джо Вайт, Ніколас Комнінелліс. Крах Дарвіна / Д. Вайт, Н. Комнінелліс; пер. з англ. – Черкаси: Стефанус, 2005.
4. Этьен Жильсон. Избранное. Том I. Томизм. Введение в философию св. Фомы Аквинского / Э. Жильсон – М.: Спб.: Университетская книга, 1999.
5. Жильсон Э. Избранное: Христианская философия / Э. Жильсон; пер. с франц. и англ. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004.
6. Кардинал Йозеф Хёффнер. Христианское Социальное учение / Й. Хёффнер; пер. с нем. – М.: Духовная Библиотека, 2001.
7. Компендіум Соціальної Доктрини Церкви. К.: Кайрос, 2008.
8. Корет Э. Основы метафизики / Э. Корет; пер. с нем. – К.: Тандем, 1998.
9. Маритен Ж. Философ в мире / Ж. Маритен – М.: Высшая школа, 1994.
10. Маритен Ж. Избранное: Величие и нищета метафизики / Ж. Маритен; пер. с франц. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004.
11. Мигولاتьев А. А. Ведущие течения современной западной философии // Социально-гуманитарные знания – 2002. – № 2.
12. о. Иван Козовик. Чи людина має душу? Яка вона? – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2000.
13. Фома Аквинский. Сума Теології. / Фома Аквинский – К.: Ника-Центр, 2003. (часть I. Вопросы. 1–43).

Summary

Ivan Balaban

Neothomism as a variety of modern religious philosophy

Analysis of conceptual basics of neothomism is made in the framework of modern religious philosophy. The fundamental concepts of modern neothomism are also presented in metaphysical, anthropological, and gnoseological – based views. The cooperation with other philosophical concepts, namely, phenomenology, existentialism, etc. is a weighty contribution to the theme under study.

УДК 241. 513

© Олег Савчук
м. Івано-Франківськ

СУСПІЛЬНО-СОЦІАЛЬНИЙ ТА БОГОСЛОВСЬКИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ЛЮБОВІ У ПРАЦЯХ ПАПИ БЕНЕДИКТА XVI

У статті аналізується богословсько-соціальний вимір любові у сучасній католицькій теології на прикладі теології папи Бенедикта XVI.

Ключові слова: цивілізація любові, глобалізація, справедливий суспільний лад, суспільний розвиток.

Інтенсифікація глобалізаційних процесів у світі, глибока соціальна інертність і кризові явища не лише не зменшили інтерес людства до релігії, але спричинилися до його зросту. Свідченням ефективного реагування сучасного католицизму на виклики глобалізованого світу, що керується релятивістськими морально-етичними установками, є конструктивна адаптація католицькими теологами соціального вчення Вселенської церкви до потреб сучасного світу. Одним із таких теологів, внесок якого у соціальну рефлексію католицизму важко переоцінити, є Йозеф Рацингер (зараз папа Римський Бенедикт XVI). Основоположною засадою такої адаптації стало своєрідне реагування католицького соціального вчення на проблеми подолання наслідків поширення консумерної етики у суспільстві, яка призвела до ізоляваності людської особи, зневаження її гідності духовних уподобань, релігійної свободи і національних цінностей, рівності і соціальної справедливості.

Саме над проблемами повернення богословського змісту у соціально-гуманітарний та суспільний вимір діяльності церкви і суспільства уже десятки років працює Бенедикт XVI, його висновки відзначаються глибоким аналізом, синтезом, комплексним підходом, розумінням суті проблеми, зокрема місця в ній богоцентричного та антропоцентричного.

У нашому дослідженні аналізуємо суспільно-соціальну та богословську складові головних документів і звернень теперішнього Римського архієрея на соціальну тематику, обґрунтовано, що